

Morgenbladet

10/5.1947

114903

8
(1-)

Morgenbladets kronikk.

10. mai 1947.

Profetens død.

Av overlæge Johan Scharffenberg.

III.

ATTENTATET på Hitler 20. juli 1944 fant sted i Rastenburg i Øst-Preussen hvor han som øverstkommanderende hadde sitt hovedkvarter i «Wolfschanze». Der hadde også før vært attentatforsøk hvis opprinnelse ikke er offentlig kjent. Men dette var resultatet av en sammensvergelse mellom offiserer og sivile embetsmenn.

Allerede før hadde Hitler visst at det var opposisjon mot ham innenfor hærledelsen, og foretatt flere utrensninger, nå vokste hans mistenksomhet sterkt.

Etter tidligere avtale kom Mussolini på besøk like etter attentatet, ved ettermiddagsteen brøt Hitler ut i ville trusler mot alle forrædere, deres hustruer og barn. Forsynet hadde igjen vist at han var kallet til å skape verdenshistorie, men «han var begynt å tvile om det tyske folk var hans store idealer verdig» (s. 35).

Flere lignende uttalelser viser at Hitler la skylden for nederlaget på det tyske folk, på generalene, på mangeårige medarbeidere, men aldri på seg selv.

Helt til 20 november 1944 var hovedkvarteret i Rastenburg hvor Hitler oppholdt seg i en underjordisk bunker. Til oppfordringer om å flytte svarte han: «Hvis jeg forlater Øst-Preussen, da vil det falle. Så lenge jeg er her, vil det bli holdt.» Men til slutt måtte han fra 20. november 1944 flytte hovedkvarteret til Berlin, deretter 10. desember til «Adlerhorst» ved badet Nauheim, hvor han hadde overledelsen av von Rundstedts en tid framgangsrike offensiv i Ardennene. Da den var slått tilbake, flyttet Hitler og hovedkvarteret 16. januar 1945 til Berlin, hvor han til sin død, 30. april 1945, levde i en dyp, sterk, dekket kjempes-bunker under Rikskanselliets praktbygning.

Trevor-Roper meddeler utførlige opplysninger fra denne tid om Hitlers helbredstilstand. Av hans læger har dr. von Hasselbach forklart (s. 63): «Helt til 1940 så Hitler meget yngre ut enn han virkelig var. Fra den tid eldedes han hurtig. Fra 1940 til 1943 svarte utseendet til hans alder. Etter 1943 syntes han å være blitt gammel.» Hans berømte arkitekt, Speer, (som forfatteren omtaler velvillig) fant ham tydelig senil i 1945, og andre har skildret ham som «et fysisk vrak». Han hadde allerede før attentatet rykninger i venstre arm, nå var gangen ustø, ansiktet avmagret, blikket ofte sløret, han hadde øresus, underlivssmerter o. s. v. Uten personlig undersøkelse ytret professor de Crinis i april 1945 formodning om at Hitler led av Parkinsonisme, en organisk nervesykdom (s. 97). Denne diagnose er dog ikke sikker. Hitler hadde i en årrekke ført et uregelmessig liv, vekslende mellom forsert arbeid og hvileperioder i Berchtesgaden, med tegning, musikk og film. Tidligere måtte Hanfstaengl ofte spille piano for ham utover natten, men han falt i unåde noen år før krigen. Under denne unte Hitler seg liten ro, la seg langt ut på morgensiden og sov bare tre timer. Motgangen i Russland, navnlig ved Stalin-

Morgensbl. 10/5. 1947.

9
(1-7)

grad, gikk sterkt inn på ham, og senere ble nederlaget stadig mer truende; men helt til det siste ventet han på underet, han klynget seg til den forestilling at forsynet, som hadde hevet «den ukjente soldat» så eventyrlig høyt, umulig kunne svikte ham nå. Han ble rasende når noen ytret tvil om utgangen; han ville ikke, eller kanskje snarere evnet ikke, å se virkeligheten.

Av Hitlers livlæger hadde indremedisineren professor Theodor Morell størst innflytelse. Forfatteren skildrer ham som en simpel, pengegrisk kvaksalver med «hygieniske vaner som en gris». (s. 66.) Han lot Hitler stadig bruke giftige piller (inneholdende stryknin og atropin) og vitaminer og gav ham alskens innsprøytninger.

Slik var den eneveldige førers tilstand da de fiendtlige hærer i de første månedene av 1945 stadig presset seg langer inn i riket fra øst og vest og de enda ikke okkuperte byene ble bombet sønder og sammen. I april var det tydelig at russerne snart ville omringe Berlin. I Sør-Tyskland stod det ennå store tyske styrker, og det var forberedt et forsvar i fjellegnene, kanskje etter forbilde av den sveitsiske «reduit national» i Alpene. Militære sakkyndige rådet Hitler til å flytte hovedkvarteret dit; han var i tvil, utsatte

avgjørelsen, men sa til slutt at han ville bli i Berlin, og Goebbels forkynte: «Det er seieren.» I førerens hoff i bunkeren ventet man underet. Goebbels leste høyt for Hitler Carlyles skildring av Fredrik den store; det så kritisk ut under syvårskrigen, men så døde den russiske keiserinne Elisabeth 1762, og lyken vendte seg. Et horoskop viste dessuten at Tyskland skulle seire i annen halvdel av april 1945 og få fred i august. Fredag 13. april 1945 kom etterretningen om president Roosevelts død; Goebbels og Hitler jublet; det var vendepunktet, nå ville bruddet komme mellom Sovjet-Samveldet og Vestmaktene!

Trevor-Roper gjør rede for dramaets siste akt fra dag til dag, her er bare et summarisk referat mulig.

Eva Braun hadde i en årrekke vært Hitlers venninne; sannsynligvis var forholdet «platonisk». Tidligere hadde Hitlers halvsøster, fru Raubal, ledet husholdningen på hans Berghof, men etter at hun giftet seg på ny, synes Eva Braun å ha overtatt vertinnens plass. Hun blandet seg ikke i politikk; søkte bare å skaffe Hitler hvile og avspenning. Han sendte henne til München da Berlin kom i faresonen, men søndag 15. april kom hun ubuden tilbake til Rikskanselliet og forlangte å bli der. Fre-

Morgenblatt 10
5. 1947.

10
(1-7)

dag 20. april var Hitlers fødselsdag. Goebbels oppfordret i kringkastingen til blind tro på føreren. Utsendinger fra Hitlerjugend, under Arthur Axmanns ledelse, hyldet ham i kanselliets hage, i nærvær av Himmler, Göring og Goebbels. Nede i bunkeren mottok han storadmiral Dönitz, generalene Keitel og Jodl, utenriksminister von Ribbentrop, Speer, Bormann m. fl.

I dagens konferanse rådet alle Hitler til å flytte til Obersalzberg, fordi de fiendtlige armeer kunne møtes og dele Tyskland i to; da måtte det settes opp særskilt overledelse for troppene i nord og sør. Hitler utnevnte Dönitz til å overta ledelsen i nord, i sør var den tiltenkt Kesselring, men Hitler ville ennå ikke treffe avgjørelsen. De fleste høye offiserer forlot Berlin samme kveld, deriblant Himmler og Göring, hans avskjed med Hitler var «iskald», de møttes ikke mer.

Da hovedkvarteret var hos Hitler i bunkeren, ble det daglig holdt militære konferanser der. Ved konferansen om ettermiddagen søndag 22 april eksploderte Hitler i et raserianfall: Han var blitt forrådt på alle hold, enden var kommet, for første gang hadde han tapt troen på sin misjon, alt var forbi, det tredje rike var mislykket, dets stifter hadde ikke annet å gjøre enn å dø. Nå var hans tvil løst,

han ville ikke dra sørover. Enhver som ønsket det, kunne reise, men han ville bli i Berlin og avvente enden der.

Trevor-Roper erkjenner (s. 128) at forklaringene om møtet er innbyrdes avvikende, men hovedpunktene stemmer de overens. Deltagerne protesterte, men Hitler var urokkelig som vanlig når han hadde truffet sitt valg. Etter hans ordre kunngjorde den tyske kringkasting 23. april at Hitler og Goebbels ville bli i Berlin fordi Berlin og Prag var rikets tvillingfestninger.

Goebbels flyttet nå også til bunkeren med sin hustru og seks barn og erklærte at han og familien ville dø der.

Hitler gav generalene Keitel og Jodl ordre om å reise til Berchtesgaden. De prøvde igjen forgjeves å overtale ham til å forlate Berlin. I denne samtalen skal han ha sagt at Göring var bedre skikket enn han selv til å forhandle med fienden.

Både Göring og Himmler fikk hurtig rede på Hitlers uttalelser 22. april. Begge hørte til rikets høyeste embetsmenn, og det er ganske naturlig at de måtte overveie suksessen etter førerens sannsynligvis nær forestående død — i ethvert diktatur er dette et kritisk spørsmål. Det er vanskeligere å forstå at begge synes å ha ansett det som en ære å overta vervet og ikke som

en tung plikt. Men i årevis hadde der stått en maktkamp mellom dem, Hitler likte slike motsetningsforhold som en støtte for sin egen stilling. Ingen underordnet måtte bli for stor! Begge hørte til hans eldste kampefeller. Göring var alt med i «Putschet» 1923, ved krigsutbruddet i september 1939 hadde Hitler i riksdagen utpekt ham som sin eventuelle etterfølger og dette var stadfestet ved et førerdekret 29. juni 1941.

Hitler hadde nå tapt tilliten til Göring og gav ham skylden for det tyske flyvåpens underlegenhet i slutten av krigen, men han hadde ikke tilbakekalt dekretet, ikke oppnevnt en annen etterfølger og angivelig endog sagt at Göring fikk forhandle med fienden.

Ved middagstid 23. april fikk Göring i Obersalzberg melding om Hitlers standpunkt, han rådførte seg med de tilstedeværende nazimyndigheter, deriblant riksminister Lammers som i stillingsmedfør måtte visst det hvis dekretet av 1941 var gjort ugyldig. Göring spurte derfor Hitler i et telegram om føreren ville samtykke i å overdra hele ledelsen innad og utad til ham som stedfortreder. Hvis det ikke kom svar til kl. 10 aften, ville Göring oppfatte det som om Hitler ikke lenger hadde handle-

Forta. side 9.

Morgenbladet 10/5. 1947

(1-7)

Profetens død.

Forts. fra side 2.

frihet. Telegrammet sluttet med varme ord og ønsket om at Hitler selv tross alt ville komme til Obersalzberg.

Telegrammet var ikke illojalt, så kritisk som stillingen var, men Hitler ble rasende, oppfattet det som et ultimatum og høyforræderi og lot sende telegrafisk ordre om arrestasjon av Göring, Lammers m. fl. Av hensyn til tidligere fortjeneste skulle Göring ikke bli skutt.

24. april ble det meddelt fra Berlin at Göring av helbredshensyn hadde trukket seg tilbake fra alle sine stillinger (han var en typisk gasje-elefant).

Himmler hadde Hitlers tillit, men han tiltok seg nå en myndighet han ikke hadde: han ville åpne forhandlinger med vestmaktene og anmodet Bernadotte om å være mellommann.

Bernadotte hadde forhandlet med Himmler i lasarettet Hohen-Lüchen, 120 km. nord for Berlin, 19. februar, 2. april og 21. april. Under et opphold i Padborg i Danmark fikk han 23. april kl. 3 morgen beskjed om at Schellenberg endelig måtte treffe ham. De møttes i Flensburg kl. 15; Schellenberg meddelte at «det var slutt med Hitler, man

räknade med att han skulle leva högst ett par dagar till» («Sluttet» s. 110). Trevor-Roper mener (s. 146) at det her «må være en erindringsfeil», Schellenberg fikk først høre om Hitlers tilstand av Himmler selv i Bernadottes nærvær.

Schellenberg spurte om Bernadotte ville formidle et bud til Eisenhower om å motta Himmler. Det ble avtalt at Bernadotte og Himmler skulle møtes i Lübeck natten mellom 23. og 24. april i den svenske legasjons «Dienststelle». Himmler sa at Hitler kanskje alt var død, men sikkert kom til å dø i de nærmeste dagene. Himmler ønsket forhandlinger med vestmaktene. Bernadotte krevde skriftlig erklæring og fløy 24. april til Stockholm med den. Henvendelsen til vestmaktene skulle være hemmelig, men om ettermiddagen 28. april meddelte «Atlantic Sender» nyheten.

25. april hadde russerne omringet Berlin og gatekampene var i full gang. Fredag 27. april ble Mussolini drept i Nord-Italia, og pøbelen mishandlet hans lik.

28. april fikk Hitler rede på Himmlers henvendelse til vestmaktene. Flyversken Hanna Reitsch som var kommet til Berlin 26. april, har fortalt at Hitler «raste som en gal mann, han

ble brennende rød og hans ansikt var nesten ukjennelig». Han så nå forræderi på alle hold. Eva Brauns svoger Fegelein hadde forlatt bunkeren uten tilatelse, men ble arrestert, nå lot Hitler ham skyte. Ritter von Greim, den nye sjef for flyvåpnet etter Göring, fikk ordre om å forlate Berlin, arrestere og skyte Himmler.

Hitler ble viet til Eva Braun etter reglene for krigsbryllup, de avgav erklæring om å være av ren arisk avstamning og fri for arvelige sykdommer. Tidspunktet framgår ikke tydelig av boken, sannsynligvis 28. april.

Hitler dikterte et politisk og et privat testamente. Trevor-Roper hevder ektheten. Et fotografi av slutten av det politiske testamente har datoen «29. April 1945, 4,00 Uhr». Göring og Himmler ble støtt ut av partiet, Dönitz ble innsatt som «rikspresident og øverstkommanderende». Hitler hadde selv aldri kalt seg president. Han utpekte også ministre for den framtidige regjering skjønt dette selvfølgelig tilkom den nye president, og han trodde å kunne gi retningslinjer for framtiden i disse karakteristiske slutningsord:

«Vor allem verpflichte ich die Führung der Nation und die Gefolgschaft zur peinlichen Einhaltung der Rassegesetze und

(f-1)

Morgenbl. 10/5 1947

12 (1-7)

zum unbarmherzigen Widerstand gegen den Weltvergifter aller Völker, das internationale Judentum».

«Førerprinsipp», rasehovmod og jødehat skulle prege Tyskland også etter hans død!

Ved middagstid 29. april ble den vanlige militære konferanse holdt og kl. 22 den siste: russerne ville senest 1. mai nå fram til Rikskanselliet. Kl. halv to om morgenen mandag 30. april ble de som hadde tilhold i de tilstøtende bunkerne, tilkalt, Hitler vekslet taust håndtrykk med dem. Samtidig danset soldatene i marketerieret, de fikk bare tilhold om å være litt stilere.

Det ble sendt bud etter 200 liter bensen, men bare 180 liter kunne skrapes sammen i hagen.

Ut på formiddagen tok Hitler og hans hustru det siste farvel og trakk seg tilbake hver til sitt rom. Omtrent kl. 14,30 falt et skudd. Liggende på en sofa hadde Hitler skutt seg gjennom munnen, hodet var sprengt. Eva Hitler hadde tatt gift.

Likene ble båret opp trappen til hagen, lagt side om side, bensen ble helt over dem og satt i brann. Goebbels og de andre ledsagere gjorde Hitlerhilsen og gikk ned i bunkeren igjen. Likrestene ble ikke funnet.

Tirsdag 1. mai lot Goebbels

sine seks barn drepe ved gift. Omtrent kl. 19,30 gikk han og hans hustru opp til hagen og lot seg skyte av SS-soldater. Det ble forsøkt å brenne likene, men der var ikke nok bensen, og russerne fant dem neste dag.

Dönitz ble meget overrasket over utnevnelsen, overtok stillingen og sendte 1. mai bombastisk budskap til folket og hæren om at føreren hadde lidd «heltedøden» i kamp mot bolsjevikene. Kanskje kjente han ikke den virkelige sammenheng, men det høvet godt at herligheten endte med en legende.

7. mai kapitulerte Tyskland uten vilkår.

*

En psykiatrisk diagnose er ikke en verdidom. Nietzsche led sannsynligvis av samme sykdomsform som Hitler, deri ligger ikke noen dom over hans diktning. Hitler anser jeg som i høy grad overvurdert. Dessverre kan psykopater virke sterkt suggestivt og få stor makt uten selv å være overgjennomsnittet.

Etter Hindenburgs død 2. august 1934 tilrev Hitler seg stillingen som statsoverhode ved brudd på Weimarforfatningen, men søkte — og fikk — sanksjon ved en folkeavstemning søndag 19. august. Dagen forut offentliggjorde jeg en artikkel

«Cæsarvanviddets toppunkt» med motto: «Når slyngler heves til ærens topp». Jeg minnet om et av Grimms tyske folkeeventyr: Vårherre gav en fattigkjerring lov til å få alle sine ønsker oppfylt. Hun ønsket først å bli konge, så keiser, så pave, og ble det straks, men da hun ønsket å bli Gud selv, styrtet hun ned i sitt gamle usle hull igjen.

Innbilningen om å være Gud er den høyeste av alle storhetstanker, en og annen driver det dog til «Overgud». Grekerne talte om den «hybris» som gudene straffet. Jeg spådde at Hitler ville ende i et sinnssykehus. Slik gikk det dessverre ikke. Etter å ha latt seg dyrke som en gud, etter å ha sloppet alle onde makter løs, døde han som selvmorder i en underjordisk kjeller.

I sin tale i sirkus Krone i München 7. september 1932 sa han: «I mitt testamente vil det en gang stå at jeg fraber meg at det på min gravsten står noe annet enn Adolf Hitler! Han fikk ingen fredhellig grav. Nå gjelder det å drepe Hitlerlegenden, det bør skje den etter et ord av gamle Friele:

Av vrøvl er du kommet,
til vrøvl skal du bli,
av vrøvlet skal du ikke igjen oppstå.

Johan Scharffenberg.